

початку ХХ ст. Цінність цих матеріалів полягає у наданні інформації етнофорам про іноетнічний побут та фольклор. Основною метою цих статей було зменшення відторгнення “чужого” елемента, що дозволяє говорити про зміцнення інтолерантності. Ці матеріали мають вагоме наукове значення для дослідження міжетнічного полілогу у фольклорі України.

Ключові слова: міжетнічний полілог, фольклор України, етнофор, інтолерантність.

Аннотація

Рассмотрено научные исследования, которые опубликованы в журнале “Киевская старина” в XIX – начале XX ст. Важность этих материалов состоит в предоставлении информации этнофорам об иноэтническом быте и фольклоре. Основной целью этих статей было уменьшение отчуждения “чужого” элемента, что позволяет говорить об укреплении интолерантности. Эти материалы имеют значительную научную ценность для исследования межэтнического полилога в фольклоре Украины.

Ключевые слова: межэтнический полилог, фольклор Украины, этнофор, интолерантность.

Summary

The article dedicate to analyses of science investigations from journal “Kyivskaja Starina” of XIX – beginning XX century. The inoethnic folklore and way of life from the pages of journal are important information for ethnofor. The main purpose of those articles was diminishing estrangement “strange” and strengthening intolerance. Those materials have a big science value for the investigation betweenethnic polylogue in Ukrainian folklore.

Keywords: between ethnic polylogue, Ukrainian folklore, ethnofor, intolerance.

УДК 82.091

Пилипишин С. І.,
кандидат філологічних наук,
Відокремлений підрозділ
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
“Бережанський агротехнічний інститут”

ДИСКУРС УКРАЇНСЬКОЇ САМОДОСТАТНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ПИПІНА, ОМЕЛЯНА ОГОНОВСЬКОГО ТА ІВАНА ФРАНКА

Політичне розмежування населення та адміністративне відособлення територій, які автохтони посідали на стику двох імперій під кінець ХІХ століття, позначалося на людських взаєминах, індивідуально-особистісних уподобаннях і своєрідності культур. Етнологи, історики, мовознавці і літератори (літературознавці) не раз уже прискіпливо простежували ті численні колізії і конфлікти, які в цьому ареалі виникали. І все-таки той сукупний результат і наслідок атомарних взаємодій не може вичерпуватися кожним поколінням не тільки українців, росіян, поляків, чехів, німців і австрійців, а й інших національностей і нацменшин, які входили до складу імперських державних утворень кінця ХІХ століття.

Текстуальний матеріал (критичний та художній) унаочнює відтінки складних колізій, конфігурацію і логіку процесів, що стають тепер *предметом* (курсив тут і далі наш – С. П.) уваги та оцінок з погляду компаративістики. Таке розмаїття ситуацій, багатокультурність кожної з них може акумулювати

такий концепт, як *дискурс української самодостатності* в органічному зв'язку з поняттям *національна ідентичність*. Суб'єктами і носіями цього дискурсу в часопросторових вимірах обираємо три постаті: Олександра Пипіна (1833–1904), Омеляна Огоновського (1833–1894), Івана Франка (1856–1916). Усі вони, як і їхні співробітники з найближчого оточення, які працювали в тодішній пресі і науково-освітніх організаціях (як, наприклад, М. С. Грушевський), найщільніше закорінювалися в українсько-російсько-польські взаємини. Водночас на політично-адміністративні координати накладалися і релігійно-конфесійні, церковно-монастирські, богословсько-ієрархічні структури. Їхня мережа проймає найдрібніші ланки суспільства – приходи, парафії, деканати і т.д., аж до митрополій та архієпископів. Зрозуміло, що ці структури відбивалися в духовній культурі чи в духовності у найширшому сенсі, або сама духовність проектувала щонайрізноманітніші утворення. Словесність – від перекладної літератури до писемної оригінальної книжності і друкарства – найчутливіша іпостась духовного життя спільнот на усіх етапах розвитку етнічно-національних різновидів автохтонного існування та розселення людей.

Історія релігії, філософії, журналістики, художньої літератури вже нагромадили і продовжують накопичувати численні свідчення і документи. Проте *тяглість* духовних традицій і спадкоємність поколінь знову постає перед кожним дослідником, який береться осмислювати ці феномени дискретно: в певних *предметах* зосередження уваги.

Про феномен *предметності* людського осмислення у сфері духовної культури послідовно і переконливо писав російський мислитель Іван Ільїн у книзі “Религиозный смысл философии” [7]. Він ще на початку ХХ століття, коли утверджувався більшовицький атеїзм, обстоював думку, що “душа не то же самое, что дух. Душа – это весь поток не-телесных переживаний человека, помыслов, чувствований, болевых ощущений; приятных и неприятных, значительных и незначительных состояний; воспоминаний и забвений, деловых соображений и праздных фантазий и т.д.” [7, 13]. Розгортаючи такі міркування, згаданий релігійний філософ конкретизував деякі концепти: “предмет систематически интуитивного восприятия”, “сила разумной очевидности”, яка розкриває “подлинное содержание предмета” [7, 17]. Тому “философ как ученый и как верующий может быть верен только одному – *предметной очевидности*” [7, 21], а будь-які сумніви і небезпеки долають люди “только через верность предметному опыту и требованиям теоретической совести: философ должен утверждать и исповедовать только то, что он сам испытал в духовном опыте и с очевидностью узрел в исследованном им предметном состоянии” [7, 25]. На переконання Івана Олександровича Ільїна, так “обстоит дело не только в философии, но и во всяком *религиозном* откровении, и в *нравственном* наитии, и в *творческом* воображении художника” [7, 34]. З подібної позиції випливає ще одна теза, дуже важлива для нашої теми: “Духовная культура не есть *личное*, или *групповое*, или *классовое* достояние <...>, по своему творческому ритму и по своему своеобразию она *национальна*, а в пределах единой, духовно

сопринадлежащей нации, она всенародна” [7, 48].

У який би спосіб далі І. О. Ільїн не увиразнював свою аргументацію, виїхавши за межі колишньої російської території, проте філософи-атеїсти до його концептів *предметності суджень та оцінок* не дослухалися, бо їх і не читали. І тільки з крахом “імперії зла” спадщину мислителя нащадки перевидають, вивчають і досліджують. І. О. Ільїн зазначив, що “настоящее искусство возникает в аскетическом процессе художественного суждения: художник обязан отвергать все, что он переживает как “только возможное”, до тех пор пока не появится *предметная необходимость*, повелительно требующая своего признания <...>” [7, 409].

Однак і в ситуації недавнього минулого були мислителі, особливо логіки, які *предметність* людських оцінок, називаючи їх “формальною аксіологією”, практикували і пильно досліджували. Достатньо згадати монографію О. А. Івіна “Основания логики оценок” [6]. Будучи одним із типів концептуального дослідження, логіка оцінок дозволяла за сприятливих умов “переконливіше вирішувати свої проблеми” [6, 20], що чітко показано в розділах “Структура оцінок” [6, 21–34] і “Семантика оцінних розмірковувань” [6, 35–51]. Ми приймаємо як методологічну тезу таке вихідне твердження: “Оценки, имеющие один и тот же предмет, но различные основания, не могут быть отождествлены” [6, 30], а вслід за філософом до основ конкретної предметності оцінок зараховуємо різні чуття, емоції, зразки, ідеали, стандарти, канони, парадигми. Дослідник наголошував: “Оценки изменяются не только от человека к человеку, но и у одного и того же человека в течении времени <...>” [6, 33]. “Временные различия оценок” О. А. Івін 1970 року не досліджував, вважаючи цей аспект справою необхідною, можливою, для майбутніх дослідників. Їх (“различия”) уже пізніше заторкнув Р. Т. Гром’як у праці “Естетика і критика: філософсько-естетичні проблеми художньої критики” [3, 72–112; 4, 224; 5, 174–204].

У наш час феномен предметності оцінок, те, про що висловлювалися протягом ХІХ століття російськомовні дослідники українського письменства, може набувати концептуальної трансформації за орієнтирами Р. Козеллека [8; 9]. Одначе потрібно врахувати ту зміну поколінь, яка відбулася вже після смерті О. Пипіна, О. Огоновського, І. Франка та М. Грушевського. Спадщина цих гуманітаріїв безпосередньо обіймає у форматі діалоговості словесний фактичний матеріал, який укладається в проблему російсько-українських взаємин кінця ХІХ століття, а відтак і половини ХХ віку. Отже, журнально-книжна текстуалізація в минулому живила дискурс про українську самодостатність у всіх його словесно жанрових виявах, що має чіткі і виразні часово-просторові (хронотопні) виміри.

Зіставлення ідей і напрацювань ровесників О. М. Пипіна та О. О. Огоновського і молодших за віком від них І. Я. Франка, М. С. Грушевського (1866–1934) мотивується не тільки предметною спрямованістю дискурсу (сперечалися про самобутність мови й літератури “малоросів” на тлі російської культури), а й зберігає між ними контактнотипологічні зв’язки. Характер цих зв’язків наступники згаданих діячів по-різному, часто прямо протилежно,

тракували за умов сприятливих або несприятливих політико-соціальних стосунків, тому сучасний дослідник має вже різнотипні зразки (парадигми) попередників і мусить реінтерпретувати цю давню парадигматику, трансформуючи традиції глобалізованого світу. Механізмом взаємного єднання людей як живих істот, на якому часопросторі світу / культури воно б не відбувалося, виступає їх спілкування / комунікація, а на особистісному рівні, стверджували численні покоління філософів, культурологів, – діалогізація взаємин активних суб'єктів.

Персоніфікуємо ці концепти в проекції заявленої теми у форматі історичного періоду – кінця XIX століття.

Отже, з боку деяких російських гуртків останніх десятиліть XIX століття існувала “ледяная холодность” до слов'янських справ, яка іноді проявлялася вираженою відразою не лише від міркувань про слов'янську єдність, але і від будь-яких розмов про “нашихъ западныхъ братьевъ, даже столь близкихъ, какъ галичане” [11, 115]. З 1867 року, з часу відомого слов'янського з'їзду, російська періодика надрукувала чимало статей про Галичину. Але майже все надруковане являло собою лише варіації двох-трьох ідей, нібито нещасні співвітчизники страждають під польсько-німецьким гнітом, рвуться до возз'єднання з “малоруським” народом, окрім декількох зрадників, заангажованих польською інтригою. Жодних переконливих фактів ні про становище, ні про настрої народу в Галичині, ні про ступінь розвитку інтелігенції в цих публікаціях не було. В “Малоросії” / Україні тоді часто скаржилися на безпорадність співвітчизників під тиском польської влади замість боротьби з інтригантством у межах усього “руського” племені. З тих пір, як в Австрії постала конституційна система, “русини” все більше позбавлялися опіки центральної влади, а місцеві владні чинники майже цілковито переходили до рук поляків. Австрійська система влади, розширивши поле приватної і громадської діяльності, давала “русинам” для боротьби за свою народність таку могутню зброю, якої не могли мати жителі північноруського краю. І якщо ж з розвитком конституційного порядку в Австрії політичне значення русинів, через вплив на місцеве представництво (сейм у Галичині) і централізований засяг (віденський рейхстаг), зменшувалося, то причиною цього феномену була не ворожість якої-небудь австрійської партії, а політична неспроможність і нерозвиненість тих кіл, які репрезентували в політиці і літературі галицько-руський народ з 1848 року.

Сутність і конфігурація проблеми українсько-російських взаємин увиразнювалася поступово в дискурсивній практиці полеміки спочатку львівського професора О. Огоновського з О. Пипінім. До його (О. Огоновського) спадщини після смерті професора тривалий час ставилися в Україні однобічно. Непереконливі категоричні оцінки впродовж XX століття формувалися під впливом радикала І. Франка, хоча вже Леонід Білецький, який розробляв літературознавчу методологію, скеровував вектори оцінок так, щоби вирвати їх з промосковського домінування. На погляд Л. Білецького, який довго працював спочатку в Україні (за часів УНР), потім у Празі, а відтак у Канаді, найголовнішою справою літературно-наукової критики О. Огоновського була його праця з історії

української літератури, а важливою методологічною проблемою була та, з якого часу треба розпочинати історію української літератури. Л. Білецький був переконаний, що “культурно-наукова політика московських учених XIX стол. йшла в московсько-державницькій дусі окупувати Україну не тільки в політично-господарчій і географічній сенсі, а й в культурно-науковій у найширшому значенні цього слова” [1, 41]. Безглузда теорія, що нібито до XIV століття територія України вже була заселена московським народом, була розхитана ще рядом статей М. Максимовича, О. Котляревського. А 1882 року її знову відновив О. Соболевський у Києві. Але і в цій відновленій формі вона була відкинута цілим рядом видатних українських і неукраїнських учених.

О. Огоновський з цієї тези відразу розпочинав свою “Історію літератури руської”, посилаючись на М. Костомарова. Подамо його текст із збереженням особливостей мовлення галицького українця. Отже, О. Огоновський писав: “Литературу свою має той нарѡдъ, у которого есть своя исторія, свѡй питомый свѣтогляд и своя мова. У такого народу не запропасть ся житє литературне, хоча-бъ ѡнь и втративъ самостѡйнѡсть политичну, бо живе слово не загине мимо ворожихъ змаганъ тыхъ, що принадою “объединенія” морочать духа слабшихъ, незрячихъ братѡвъ. А вже-жь нема народу на свѣтѣ, котрый при всякихъ прикметахъ своєї самостѡйности дѡзнававъ бы такои незавидной долѣ, якою побиває ся нарѡдъ рускій. Про сю долю жалкувавъ ся Н. Костомарѡвъ отъ-сими словами: “Едва ли въ свѣтѣ есть языкъ, несчастнѣе малороссійскаго. Вѣка проходили одинъ за другимъ; всѣ признавали, что на свѣтѣ существуетъ малороссійскій народъ и говоритъ своею рѣчью; цари обращались къ этому народу съ своими грамотами и царское слово именовало его “малороссійскимъ народомъ”, а для сношения съ Малороссіянами и уразумѣнія ихъ рѣчи въ Москвѣ при посольскомъ приказѣ были особыя переводчики. Никому въ голову не приходило сомнѣваться въ томъ, что такой народъ со своимъ языкомъ существуетъ. Но въ недавнее время книжные мудрецы выдумали, будто малороссійскаго народа нѣтъ вовсе и никогда не было, а въ краѣ, называемомъ Малороссіей, живетъ все такой же народъ, какъ и въ Москвѣ, и въ Твери, и въ Нижнемъ – вездѣ въ русскомъ государствѣ одинъ только народъ рускій”¹ (курсив і посилання автора цитати. – С. П.). Въ тяжкѡмъ лихолѣттю втративъ нашъ нарѡдъ на Украинѣ свою крѡвавыми боями здобуту и договорами запоручену автономію, и ѡдтакъ молодшій а дужшій братъ присвоивъ собѣ его народну назву “Русь”, користує ся его стародавною літературою и голосить свѣтови, що Русь-Украина есть настоящою Россією. Такий диктаторскій высказъ звѣщають именно московскі панслависты” [10, 5–6].

Далі львівський професор розгортав своє міркування, відсилаючи читачів і до О. Пипіна, і до несправедливих тез офіційного самодержавства: “Русь-Украина и проча славянщина зѡ своимъ національнымъ “сепаратизмом” мають счезнути зъ карты Европы передъ лицемъ бюрократичного панславизма

¹ “Вѣстникъ Европы” : журналъ исторіи-политики-литературы. – С.-Петербургъ, 1882. – Т. I : задачи украинофильства. – С. 886.

московского. Инакше задивляють ся такъ-звані "Западники"² на пытане самостійного розвою поодинокихъ народностей славянськихъ. По ихъ политичнымъ и суспільнымъ поглядамъ всяка народність славянська має право, свободно зберегати свои національні святощі; отже й Руси-Українї не боронять они розвивати своєї мови й літератури. *Найбольше талантливый изъ "Западниковъ", А. Пыпинъ, колишній професоръ университетскій, высказавъ уже не разъ въ "Вѣстнику Европы" вельми прихильне слово* (курсив тут і далі по тексту цитати наш – С. П.) про патріотичні змаганя Украинцїв, та й у своїй Історії славянськихъ літературъ визначивъ почесне мїсце літературї малорускїй³. Але-жь тї людяні односины "Западникѡвъ" до Украинцїв *поки-що не вдїють нїчого въ хосень* нашої народности, по-за-якъ правительство росїйске особливо одъ 1876 р. спинило на Украинї майже всякій рухъ літературный. Руско-українське слово замовкло отже въ полудневїй Росїї и корыстує ся мирнымъ захистомъ *лише въ монархіи австрійско-угорскїй*, де конституція поодинокимъ народностямъ подає свободу, зберегати поконвїчнї права народнї [10, 7–8].

Літературу "малоруску" / "руско-українську" О. Огоновський вважав окремою від літератури росїйської, бо і народність "руско-українська" є відокремленою від народности "великоруской" / "россїйской", тим самим стверджуючи "зѡ славнымъ историкомъ Костомаровомъ, що суть двї рускї народности, малоруска и великоруска. На першій поглядъ выдає ся дивовижнымъ, що суть двї рускї народности; та вже-жь нашъ нарѡдъ тому не виновать, що царї московскї перенесли назву "Русь" на свою державу, та що наша батькѡвщина лишилась свого питомого имени. Поки-що слово "Украина" заступає у нашихъ народовцїв втрату свого названя. Терминъ бо "Малорусь" не находить прихильникѡвъ изъ-за того, що ставить нашу Русь въ яку-то зависимѡсть одъ Великоруси" [10, 8–9]. (Курсив автора цитати – С. П.). Далі львівський професор логічно підсумовував, що оскільки є "двї рускї народности", то природно, що "Русины-Українцї" впродовж усїєї своєї історії є народом чужинним стосовно московських своїх сусїдів: "Такъ отже Русины-Українцї рѡжняють ся одъ Рссїянъ не тѡлько мовою, але й статію тїла, звичаями, темпераментомъ и въ загалї вдачею душевною" [10, 10–11]. Саме мову О. Огоновський вважав тим непорушним доказом національної самостійности українців, посилаючись на авторитетні тоді в мовознавчїй науцї судження знавця слов'янської філології Франца Міклошича, свого земляка Я. Головацького, польського граматака Франца Кс. Малиновського, росїйських учених – П. Лавровського і В. Даля. Категорично не погоджувався львівський учений з міркуваннями тих "недовченихъ политикѡвъ", які нашу мову називають нарїччям великоросїйської, подїбно до того, як "находить ся нарїчіє долїшньо-нїмецке до языка горїшньо-нїмецкого" [10, 14]. О. Огоновський указував і на окремі фізичні та духовні риси, звичаї та обряди, милозвучну мову,

² "Западниками" зовуть ся въ Росїї тї тямущї люде, що не гордують просвітою "Запада", та що бажають оживити свїтогляд росїйскїй либеральными думками захѡднои Европы.

³ Пыпин А. Н. Исторія славянскихъ литературъ / А. Н. Пыпин, В. Д. Спасович. – 2-е изд. – С.-Петербургъ, 1879. – Т. I : южноруссы. – С. 306–447.

історичний характер, який найкраще виражений “въ богатой поезіи людовой, якою нѣ одинъ народъ славянскій звеличитись не може” [10, 14], крім українців. Натомість народу “долѣшньо-нѣмецкого” ніколи не існувало.

Оптимістичною нотою закінчив О. Огоновський вступ до своєї фундаментальної праці. Йшлося про те, що Україна займає поважне місце серед слов'янських народів і незабаром обов'язково діжде кращої долі в житті національному.

Незаперечною заслугою О. Огоновського було й те, що вчений один з перших указував на народність літератури: “Учені и недовчені грамотні пишуть, що литература єсть душею народной жизни, та що історія литературы єсть образомъ духового житя въ народѣ. Оно справді такъ и єсть, але тільки въ той литературѣ, що розвиває ся правильно зъ поглядомъ на жизнь народну. Руска же литература письменна являє ся душею народной жизни тільки въ періодѣ новѣйшомъ, коли писателѣ рускі стали дійсно хоснуватись мовою и свѣтоглядомъ люду. До Ивана Котляревского литература письменна не була народною, тому-що розвѣи єи спиняли три елемента: навпередъ церковно-славянська византійщина, ѳдтакъ культура польска зъ середньовѣчною наукою схолястичною, а наконецъ просвѣтна кормига царства московского” [10, 1]. Книжники, на думку вченого, не зважали на світогляд простого люду. Зближення освіченої частини народу з покріпаченою бере свій початок від І. П. Котляревського. Саме з творчості І. П. Котляревського, зазначав вчений, починається нова доба “нашого житя литературного”, яка “визначає ся такими прикметами, які висказують явно самостѣйность литературы (мало)русской супротивъ великорусской (россійской)” [10, 4]. О. Огоновський визначав п'ять періодів в історії літератури “(мало)русской”:

Періодъ першій – починає ся ѳдъ зачатковъ письменности русской, с.е. ѳдъ вѣку XI., и простягає ся до нападу дикой Татарвы на Русь (1240 р.). Сей періодъ можна назвати *славянсько-рускимъ*.

Періодъ другій – ѳдъ нападу татарского до сполученя полуднево-захѳдной Руси зъ Польщею (1386 р.). Се єсть періодъ упадку литературной жизни на Руси.

Періодъ третій – ѳдъ сполученя полуднево-захѳдной Руси зъ Польщею до заснованя колегіѣ Могилянской въ Кіевѣ (1632 р.). Сей періодъ зовемо *польско-рускимъ*.

Періодъ четвертый – ѳдъ заснованя колегіѣ Могилянской до Ивана Котляревского – періодъ *схолястичный*.

Періодъ пятый – ѳдъ Ивана Котляревского до нашихъ часѳвъ. Сей періодъ уважає ся *чисто-рускимъ або народнымъ* [10, 5–6] (Курсив і виділення наші. – С. П.).

Усі українофіли і симпатки О. Огоновського його тези поділяли і підтримували, бо розуміли їхню історичну рацію, яку аргументував невдовзі фахівець з історії. З 1894 року у Львові очолив кафедру історії Східної Європи Михайло Грушевський, який закінчив 1890 року Київський університет Святого

Володимира. Як викладач університету і письменник, він мав публіцистичний хист, ґрунтовно знав джерельну історичну базу, тому часто виступав із статтями про українську мову й українську справу. Він проводив думку, що в Україні найтемніші часи настали після царського указу 1876 року. Тоді “кишіли суперечки про мову і правопис” [2, 20]. М. Грушевський не раз пояснював значення і семантику назви “Україна”. Він постійно твердив, що за “давніх часів, коли була Київська держава і правила нею київські князі, так звалися наші краї і наші люди коло Києва, Чернігова і Переяслава. Тут була Русь справжня” [2, 62], а “кожний народ, і український також, складався з різних людей і порід, що приставали до нього, приймали його мову, віру і звичаї” [2, 67]. Учений-історик переконував своїх слухачів, що “ми маємо так багато свого, що нам нема чого зазіхати на чуже. Ми знаємо, що може наш народ, і ми не боїмося, що хтось потягне в нього щось з-під носа <...>. Український народ повний життєвої сили, енергії, здібний, витривалий, високо здатний до організації, до громадської солідарності” [2, 91]. Подібні ідеї обстоював і росіянин О. Пипін.

Таким чином, спадщина активних діячів – О. Огоновського, О. Пипіна, І. Франка – у гроні найближчого оточення кидає потужне світло на взаєморефлексію людських / особистісних стосунків у культурі на стику порубіжжя століть – XIX і XX.

Література

1. Білецький Л. Омелян Огоновський : [літературно-критичний нарис] / Л. Білецький. – Вінніпег : Накладом Української Вільної академії наук, 1950. – 68 с.
2. Великий українець : матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського / [упоряд., підгот. текстів та фотоматеріалів, комент., приміт. А. П. Демиденка ; вступ. слово Л. М. Кравчука ; післямова Ф. П. Шевченка ; худож. оформл. О. В. Ковалю]. – К. : Веселка, 1992. – 551 с.
3. Гром'як Р. Оцінка художнього твору як процес / Р. Гром'як // Естетика і критика : філософсько-естетичні проблеми художньої критики : [статті]. – К. : Мистецтво, 1975. – С. 72–112.
4. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до кінця XIX ст.) : [посібн. для студ. гуманітарних ф-тів вищих навч. закл.] / Р. Гром'як. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1999. – 224 с.
5. Гром'як Р. Орієнтації. Роздуми. Дискурси. 1997–2007 / Р. Гром'як. – Тернопіль : Джура, 2007. – 368 с.
6. Ивин А. Основания логики оценок / А. Ивин. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1970. – 230 с.
7. Ильин И. Религиозный смысл философии / И. Ильин. – М. : ООО “Издательство АСТ”, 2003. – 694 с.
8. Козеллек Р. Минуле майбутнє : про семантику історичного часу / Р. Козеллек ; [пер. з нім. В. Швед]. – К. : Дух і літера, 2005. – 380 с.
9. Козеллек Р. Часові пласти : [дослідження з теорії історії] / Р. Козеллек ; [пер. з нім. В. Швед]. – К. : Дух і літера, 2006. – 436 с.
10. Огоновский О. История литературы русской : [в 3-х т.] / О. Огоновский. – Львов, 1887.
11. Т-овъ М. Русскіе въ Галиціи / М. Т-овъ // Вѣстникъ Европы. – 1873. – № 1. – С. 115–152.

Анотація

Стаття присвячена осмисленню дискурсу про українську самодостатність та національну ідентичність на межі XIX–XX століть, суб'єктами і носіями якого дослідниця обрала Олександра Пипіна, Омеляна Огоновського та Івана Франка. Поручено такі проблеми,

як феномен предметності людського осмислення у сфері духовної культури, предметність людських оцінок, а відтак і предметна спрямованість дискурсу. Зіставлення ідей і напрацьовань згаданих діячів зберігає між ними контактну-типологічні зв'язки.

Ключові слова: О. Пипін, О. Огоновський, І. Франко, дискурс, українська самодостатність, національна ідентичність, предметність оцінок, компаративістика, часопросторові виміри, контактну-типологічні зв'язки.

Аннотація

Статья посвящена осмыслению дискурса об украинской самодостаточности и национальной идентичности на рубеже XIX–XX веков, субъектами и носителями которого исследовательница избрала Александра Пыпина, Емельяна Огоновского и Ивана Франко. Затронуты такие проблемы, как феномен предметности человеческого осмысления в сфере духовной культуры, предметность человеческих оценок, а затем и предметная направленность дискурса. Сопоставление идей и наработок упомянутых деятелей сохраняет между ними контактну-типологические связи.

Ключевые слова: А. Пыпин, Е. Огоновский, И. Франко, дискурс, украинская самодостаточность, национальная идентичность, предметность оценок, компаративистика, временно-пространственные измерения, контактну-типологические связи.

Summary

This article is devoted to understanding the discourse of self-sufficiency and Ukrainian national identity during the nineteenth and twentieth centuries, where Oleksandr Pypin, Omelian Ohonovskyi and Ivan Franko were chosen as entities. Such problems as substance to the phenomenon of human understanding in the spiritual culture, objectivity of human estimation and therefore subject orientation discourse are explained. Comparison of ideas and techniques of mentioned figures saves contact and typological connections between them.

Keywords: O. Pypin, O. Ohonovskyi, I. Franko, discourse, Ukrainian self-sufficiency, national identity, objectivity of estimation, comparative literature, time measurement, contact and typological connections.